

לבוא בביהמ"ד לצורך דברים בטלים ושאר ענינים רח"ל, דאין זה ביהמ"ד, דביהמ"ד הוא המקום היחיד דבו חיי התורה יכולים להמשך ולהתנהל בקדושה ובטהרה. וכשהחיים הם בבית המדרש ה"ה בטוח לעצמו. והמתחזק בעבודה בימים האלו בהכרח הטוב על הישועה והרחמים, והוא ע"י עשיית נחת רוח לבורא כל, דהוא עיקר חיובנו ועבודתנו, והיא גם העצה לביטול הריעותא שנדבק בבן התורה בשינוי אופיו, העצה היחידה לכך חזרה לבית המדרש ביתר תוקף ובכל המרץ עמל ושקידה בתורה. ובכח התורה יזכה לחזור ולהתעלות ולהשיג השגות נעלות ונפלאות כערך הימים הבאים עלינו לטובה.

ובחכרה הברורה דבני תורה בימינו הם עם ה' וצבא ה', והציבור הכללי דכנס"י תלוי בהם, וכפי שיעור דביקותם בו יתברך דאם בני התורה ה"ה במצב דאום אני חומה יתכן ואפשר לסמוך עליהם, אבל חלילה במצב דבלבול ונדנוד ה' ישמור, וכמאמר הגר"י מסלנט זצ"ל, כשבן תורה לומד תורה בהתמדה סטודנט יהודי בפריז נזכר ומתפלל מנחה, אבל כשבן תורה מתרשל בלימוד, מי יודע להיכן מגיע הסטודנט בפריז.

וכל היסוד והבנין דהציבור דכלל ישראל הוא בבני התורה העמלים בה בקדושה ובטהרה. וחלילה דמצב התקופה האחרונה נתערער במקצת היסוד והבנין, ותייבים כאו"א וכולנו להתחזק ולהתאמץ ביותר בשבילנו ובשביל כלל הציבור דכלל ישראל.

חורבן אירופה

אנו חיים בתקופה שקטנות המוחין הולך וכובש הלבבות, וממילא גם דברים גדולים מקבלים צורת קטנות וממילא גם נעשים זולים. במצב כזה יורדים ערכי החיים - על אף היותו הרם בערכי כל גילוי ית"ש - וג"כ הופכים למושג של קטנות. כשמורידים ערכי החיים של כללות כנס"י למושג זול הנקרא "הסטוריה" אין לך טשטוש חמור

מזה. זהו לקיחת הערך היותר רם, ואשר כל ההשגחה העליונה מרוכזת בה להורידה לערך שפל של מושגי חיים המתייחסים לערכי חיי אוה"ע. ואם כי חקר אלוק מי מצא מ"מ נכנסנו בעובי הקורה של פרשה כאובה בכדי להוציאה מתחת ממשלתה של הקטנוניות ששלטה בה. פרשה זו היא איך שמתוך חז"ל ניתן להסתכל על חרבן יהדות אירופה לפני כחמישים שנה. בהיותנו קוראים בשבועות אלו פרשיות הגלות ננסה להבין קטע אחד מהגלות הנוגע לדורנו.

כתיב, "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים וכו' אין עוד". מחויבים אנו לעמוד על דרכי ההשגחה בכדי שתתישב הנהגתו ית"ש בלבבנו - לערכנו - ועי"ז להכיר כי ה' הוא האלקים על כל העובר עלינו. כל טשטוש בהבנת דרכי ההשגחה הוא ניתוק ידיעה זו מהלב. והרי ידיעה זו היא היסוד שכל חיי קדושת הנפש עומד עליו.

הכותבים אודות החרבן ההוא נתחלקו לג' סוגים. א) הפליאו לצייר המקל שהכה בחזקה על ראשנו ואופי העם שנתגלגל החיוב על ידיהם, כאשר באו דבריהם בארוכה. ומלבד שהחסירו והשמיטו - ואולי בכונה - מדבריהם יסוד כל הנעשה שהיה הנהגת שכר ועונש על כל פרט ופרט שנעשה שם ואשר הוא יסוד אמונתנו על כל הנעשה אתנו בעוה"ז כאשר האריך בזה הרמב"ן סוף בא, עוד נתנו מכשול לפני הקורא לצייר הכל בציור "מקרה" שמפני טבע חיות הטרף שהיה באומה הרשעה ההיא היה החרבן תוצאה טבעי מהם ולא יד ה' נגע בנו. סוג זה הוא הגרוע בהכותבים. ב) הדגישו את העמידה בנסיון הנורא ההוא של קדושי האומה, וכזה ראה וקדש, והיא תפארתנו נגד כל האומות. ובזה יצא לדורנו לימוד איך להתחזק גם בעת רעה. אמנם בעיקר העובדא הכאובה המרעיש לבבנו לא הסבירוה. ג) נכנסו לגשת להעובדא, אמנם מחוסר היכולת להסבירה פטרוה בהמשפט הנזכר בחז"ל (מנחות כ"ט:) "שתוק, כך עלה במחשבה לפני", וכאילו כבר יצאנו יד"ח בזה. ננסה בעז"ה להביאו אל תפיסת הציבור, ותפלתנו מאמר דוד המלך ע"ה, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

בהיות שבפרשת הגלות אצל מלכות הד' עסקינו, וכמ"כ בהיות מאורעות של דורות האחרונים משונים מכל דורות הגלות, ואשר ברור הוא דלפי' נשתנו מראות הנהגת שכר ועונש באופן האיום שלו, על כן מונח מפתח ענינא דידן (א) בהבהרת אופי מלכות הד'. (ב) וגם האופי המיוחד דתקופתנו. ונבארם בעז"ה בזאח"ז, עפי"מ שהשרישו לנו רבותינו בענין זה.

קודם שנכנס לעיקר הענין רצוננו להעיר נקודה חשובה מאד, שבאמת בגללה היה כל האי-הבנה בענין, ושנסתיים ע"י השקפת "שתוק כך עלה במחשבה לפני". מה שהרעיש אותנו היה מה שלמראית עינינו היה נראה הענש למעלה מהמדה והרי ידענו כי כל ענש הוא רק מדה כנגד מדה. אבל כ"ז היה רק אחרי שאבדנו הכרת ערכי מעשה האדם עד היכן הם פועלים ומרעישים כל העולמות. אילו ידענו כח הקלקול של אפשרות בחירה בידי אדם היתה מידת הענש מתקבלת אצלנו בלי קושיות. גם כל זמן שהאמונה בהשגחתו ית' היתה בפשטות, ומהנחות הפשוטות של החיים, אז היה קבלת דרכי הענש מתקבלים על הלב. אבל מעת שבכמה דורות שלפנינו החלה מלחמה עצומה (מזרע עמלק השורצים בנו) על כח היר"ש של הציבור ויסודי האמונה בנפש, וגבורה יד אויב, מאז נפגמה האמונה ונתקררה היר"ש וירד ערך חשיבות האדם והשפעת מעשיו ובחירתו בעינינו כאותו ערך שהם נמצאים ח"ו אצל אוה"ע. וממילא שניתן מבול של ענש, ומכיון שהענין לא התישב ללב, אז כדי להגדיר העובדא כינוהו בשם "שואה". זה אינו מקרה חריג שיתכן שיהיה בעולם יוצא מהרגיל מצד איזה סיבה מוזרה מאד שהתעורר. ובהגדרה זו ניתקו כל הזיקה לענין שכר וענש ונכנסה לחוק העולם כמנהגו נוהג. כינוי זה הותחלה מהנחשלים שבציבור ולא מפי גדולנו בדור העבר ז"ל. נכנס עתה לעיקר הענין.

אופי מלכות הד'

המהר"ל ז"ל (בנר מצוה) הביא בשם חז"ל דהא דדניאל ראה ג' מלכיות הראשונות בחלום בלילה א' ואח"כ בליל הב' הראו לו מלכות הד' הוא משום דמלכות הד' שקולה כנגדם. וביאר, כי יש באדם ג' כוחות פרטיות, הגוף, הנפש, והשכל. כל א' מג' מלכיות הראשונות מקביל לא' מג' כוחות אלו. אבל מלכות הד' היא כנגד כללות

האדם דוקא. (הדיבור שכולל כולם בו, והאדם נקרא מדבר - שם) עוד כתב שם וז"ל, אמנם מלכות הד' מפני שרואה עצמו שהוא "כל ואין זולתו" ולכך הוא רוצה שלא יהא נמצא אחר ולכך הוא משחית הכל ואין זה רק השחתה עכ"ל. (כי דניאל ראה אותה בצורת כח משחית) פי' הוא דמלכות אדום יצא מהזלעו"ז דעשו ליעקב. ובהיות יעקב מבחר האבות כמ"ש רז"ל, וגם אמרו (ב"מ פ"ד.) שופריה דיעקב היה שופריה דאדה"ר, על כן בלט בו ביותר יחידותו של האדם בבריאה, וכמ"ש רז"ל דנברא אדם יחידי כדי שיכיר שבשבילו נבה"ע. על כן באופי הלעו"ז הוא הרגשת היחידות ברע והרגשתו שבשבילו הכל. רק אופן השגת יחידות זו ברע הוא רק ע"י השחתת הכל ואז נשארת היא היחידי דבשבילה הכל. והיות כי טבעה הוא להעמיד א"ע ביחידות, על כן שיא התנגדותה הוא להיחידי האמיתי בהבריא דהוא האתם קרוים אדם דכנס"י. והיות מלכות זו מגוונת מכל שאר הג' מלכיות על כן תימצא בה אומה המיוחד לאופי דכל א' מהם, והתנגדות המיוחד דכ"א מהם לכנס"י. וכן אופי המיוחד שלה, שהיא השחתה, תמצא ג"כ באומה מיוחדת במלכות הד'. חז"ל (מגילה דף ו') אמרו, אר"י מאי דכתיב אל תתן ה' מאויי רשע זממו אל תפק ירמו סלה. אמר יעקב לפני הקב"ה רבש"ע אל תתן לעשו הרשע תאות לבו. זממו אל תפק זו גרממא של אדום (ביעב"ץ שם זו גרמניא) שאלמלא יוצאים מחריבין כל העולם כולו. מבואר דבאומה זו מונח כח ההשחתה במיוחד, ובו נמצא האופי המיוחד של מלכות הד'. ובהם מפותח ההרגשה "שהם הכל ואין זולתם", וכן השיא והחריפות של ההתנגדות אל כנס"י כנ"ל. וכל התחכמותם להשפיל ערכה וכבודה של כנס"י הוא מתוקף ההרגשה שהם הכל, וכאן בכנס"י דוקא מונח ההכחשה הגמורה לזה. וכמ"כ עיקר תענוג הרצח שלהם בעמנו היו בימי מועד דוקא כידוע. והוא משום דבמועדים בולט במיוחד יחידות כנס"י וכמטבעת תפלתם אתה בחרתנו מכל העמים וכו'.

מפלתה של מלכות הד'

בנר מצוה הביא מדרשם ז"ל שדרשו בפרשת שחיטת פרה אדומה ושריפתה רמזים על מפלת מלכות הד'. ופי' דבריהם וז"ל, כי ביטול ד' מלכויות הוא מדרגה עליונה מאד מאד וכו' ויהיה הפסדם בא ממקום עליון מאד. וכן חזרת מלכות ישראל

למקומה הוא בא ממדרגה עליונה מאד וכו' והוא נרמז בפרה אדומה. כי מצות פרה אדומה מן המדרגה העליונה מאד ומפני עומקה לא נודעת וכו' יעו"ש. ענינו, כי מפלח המלכויות נגמרת במפלת מלכות הד'. ובהיות מלכות הד' כנגד הכללות דהאדם, על כן מגעת הזלעו"ז עד שם. וכאן הוא עומקה. אבל צריך להבין עומק זו.

כתבו תלמידי הגר"א ז"ל, דהמטבע בברכת צרכים אשר יצר האדם בחכמה פי' דעומק צורת האדם הוא נקודת החכמה שבנפשו ע"כ. פי' דחז"ל כתבו בכ"מ כי האדם הוא עולם מלא וכ"מ שיש בעולם יש באדם. א"כ כל העשרה מאמרות שבהם נבה"ע נמצאים גם במאמר נעשה אדם. מאמר בראשית הוא כמ"ש בתרגום ירושלמי בחוכמא. זהו מצב הראשית של הבריאה, עדינות של חכמה. ועל מהלך זה כתיב והארץ היתה תוהו וכו' ופירש"י שמצב זה הוא למעלה מתפיסת הבנת האדם יעו"ש וברמב"ן. ובתיבות הללו תוהו ובוהו וכו' תהום כתבו במדרשם שם דרמוזים כל הד' מלכויות, ורוח אלקים מרחפת וכו' זה רוחו של משיח. א"כ במהלך זה דמאמר בראשית דוקא, הושרש מפלתם וכן בנין מלכות ישראל. ובהיות חכמה זו למעלה מהבנת הנבראים על כן אין לה חקר. (וכמ"ש איוב בכ"ח ונעלמה מעיני כל חי וכו') כי חכמה זו, דהיא מאמר הבראשית בעולמו של האדם, בו כלול כולו וכמ"ש כולם בחכמה עשית. עתה נבין עומק הנ"ל. דהזלעו"ז, דמלכות הד' וכנס"י, בעומקו הוא כאן. על כן א"א לדעת זמן מפלת מלכות הד' וקימת מלכות ישראל. וכאן, בהחכמה שבנפש, הוא מקום תפיסת מדריגת היחידות שנזכר לעיל.

כתב הגר"א ז"ל (מגילה דף י"ב), דהרגלים של הצלם דחלום נבוכדנצר (שבצלם נרמזו המלכויות) הויין ב' הרגלים עשו וישמעאל. ובהיות שצריך דוקא ב' רגלים לפעולת ההילוך (משא"כ בידים א' רק מסייע להב') לפי שניהם שולטים יעו"ש. והיינו דהגם דחרבן הבית היה ע"י עשו וכמה מאות שנה היינו תח"י עד שעלה מלכות ישמעאל (שנת שע"ג בערך לאלף הה') לגדולה וכבשה חצי עולם ממלכות עשו, מ"מ עתה נחלקה גלות אדום בין ישמעאל ועשו, והם כב' רגלים הפועלים פעולתם דוקא ביחד. א"כ אם יתבטל מלכות א' מהם הרי נתערער מלכות הד' לגמרי מקיומה. וידוע בתולדות העמים כי במלחמת עולם הא' נתבטלה חשיבותה של מלכות ישמעאל וירדה

לממלכה שפלה. וא"כ מאז, עת תמוט רגלם, בהכרח שישתנה המהלך דגלות מלכות הד', וכמשי"ת.

תקופת הבינים

כתב הגר"א ז"ל בליקוטיו, כי מעת שחרב הבית יצאה רוחנו עטרת ראשינו ונשארנו רק אנחנו הוא גוף שלה בלא נפש, ויציאה לחו"ל הוא הקבר. ורימה מסובבת עלינו ואין בידינו להציל הם העכו"ם האוכלים בשרינו. ומ"מ היו חבורות וישיבות גדולות עד שנרקב הבשר והעצמות נפזרו פיזור אחר פיזור. ומ"מ היו עדיין העצמות קיימות שהן הת"ח בישראל מעמידי הגוף. עד שנרקבו העצמות ולא נשאר אלא תרוד וקב מאתנו ונעשה עפר, שחה לעפר נפשנו. ואנחנו מקוין עתה לתחית המתים התנערי מעפר-קומי וכו' (ישעי' נ"ב) ויערה רוח ממרום עלינו עכלה"ק. מבואר מד"ק כי מצד הירידה בגלות כבר הגיע דורו אל מצב של עפר ומשם מסוגלים לתחיה, וליציאה מן הגלות. (וע"ע ר"ה דף לא: אר"י ומשם עתידין להגאל) וממילא מעתה הזמן מסוגל להתחולל בדרכי ההשגחה גילויים המתיחסים לדרכי היציאה מן הגלות. אמנם כללא הוא דאני ה' בעתה אחישנה, זכו אחישנה לא זכו ח"ו בעתה. ומקובל מהגר"א ז"ל וגם הבעתה יש לה אחישנה דידה כפי פשוטו של מקרא דבעתה אחישנה. וממילא כ"ז והוא במהלך האחישנה של הבעתה אז אם לא זכו נדחה שלב זה מדור לדור עד שיזכו, אבל אם ח"ו לא זכו אז הבעתה מתחלת בזמנה המיוחד לה.

היחס בין מלכות עשו ליעקב הוא דא"א שיהיו שניהם בניינים, ולא נבנתה צור אלא מחורבנה של ירושלים. וכן להיפוך בהגיע הזמן לקימת יעקב אז בהכרח שיתחיל נפילת עשו. וא"כ לפימש"נ דבהיות הרכבת מלכות הד' ממלכיות ישמעאל ועשו, א"כ בעת ביטול מלכות ישמעאל שנתערער כללות מלכות הד', א"כ הרי ממילא מוכן בהכרח שתתעורר למעלה תחלת דרכי היציאה ממלכות הד'. וכבר התחיל כאן תקופה חדשה של ימי מעבר לכנס"י, והתחיל גם במהלך הבעתה הקימה מן העפר.

וידועים דברי בעל החפץ חיים זצ"ל - על ההצהרה הידועה בשנת תרפ"ב מאוה"ע - שיש כאן פקידה מן השמים אבל הוא חושש שהחפשים יקלקלוהו עכד"ק. נבין דבריו ממה שכתב הגר"א ז"ל דעיקרו של הגאולה הוא בימין (מקרבית) וכמ"ש

(ישעיה נ"ד ז') ברחמים גדולים אקבצך. אבל בתחלה יתעורר בשמאל, שמאלו תחת לראשי, והוא יהיה פקידה כמו שהיה בבית ב' בימי כורש, ולא יצאו בו. וז"ש מתחלה עלה במחשבה לברא העולם במדת הדין ראה שאין העולם מתקיים שיתף מדת הרחמים וכו' רמז לגאולה שאז הוא בנין העולם. אבל קודם הגאולה בונה ומחריבן עכ"ד. עוד כתב שם, ותחילת הגאולה הוא הצרות וכמ"ש אגרא דכלה דוחקא, כמו במצרים תכנו וכו' ע"כ. מבואר מזה דמעת הפקידה, הגם דהתעורר בדרכיו ית"ש מהלכים לצורך היציאה מן העפר, מ"מ אם לא זכו תהיה ההתפתחות בשלבים הבאים בצרות ויסורים. (דאם זכו הרי אין מקום לצרות כי זוכין בדין) ובכל מקום - על מהלך זו של התעוררות השמאל ומדה"ד שעלה במחשבה לברא העולם בו, שיכול להגיע לחריפות הביקורת דראה שאינו מתקיים מועיל תשובה למתק מרירותו עדיין. וכמ"ש בפדר"א רפ"ג אודות זה "ולא היה מתקיים עד שברא את התשובה". (ויעו"ש בפ"י הרד"ל ז"ל) על כן אותם צרות שנתעוררו אחרי הפקידה, אילו עשינו תשובה היינו ממתקים גזרי דינין הקשים הללו. והיינו יוצאים מארץ העמים בלי כל אותם ההריגות הנוראות בשנות החרבן דלפני נ' שנה. אמנם אם לא הופקעו החטאים שנתקבצו (מעת האפשרות של ההתנערות שכתב הגר"א ז"ל על דורו) ע"י תשובה אז יש דרך שני להפקעתם הגם שאין מלאכתו נאה. מהלך זה הוא היסורים כי בהענש עצמו נגמר החטא וקטרוגו. אבל מהלך זה הוא חסד גמור לטהר החוטא מחלאת זוהמתו ולנקותו על אף שהוא לא השתדל בזה. מהלך זה ההולכת לא לפי ערך השתדלות בחירה (כי גם בהמתים חפשי היא נוהגת) הוא מהנהגת החכמה הנזכר לעיל. כי חכמה הוא למעלה מבינת אנוש כנ"ל. ואמרו ז"ל קבלה דיסורי שתיקותא ופי' שם הגר"א ז"ל דהוא כמ"ש סייג לחכמה שתיקה ע"כ. כי עבודת האדם אז הוא רק להיעשות בית קיבול למהלך "מופלא" זו, ונעשה כלי ע"י ההתבטלות המוחלט לרצונו ית' כאן, שהיא למעלה מבינתו.

סיכום כל דברינו

נסכם ונקשר כללות דברינו. ביטול מלכות הד' תלויה במהלכי הנהגת חכמה שהיא למעלה מבינת אדם. מעת התמוטט רגלם התחיל זה כנ"ל. וממילא היה החידוש דהנהגה לעבור למהלך החכמה. שם בעולם המחשבה מתחיל דרכי הגילוי בשמאל,

עלה במחשבה לברא במדה"ד, ומכאן הזיקה לצרות שהם צורת האתחלתא דיציאה מעפר, ממילא דהזלעו"ז שיש לכנס"י אז הוא דוקא נקודת הכח כללי דאדום, כי הוא שייך אל מהלך החכמה ויכול לקטרג על גילוי וכו' כ. ועל כן אם מגיע מדה"ד לבחי' ראה שאינו מתקיים (כנ"ל) אז הוי המקל למהלך זה ביחוד גרמניא של אדום וכנ"ל, אשר כל הכרזה דידה הוא כליון כל שונאיהם של ישראל, ובלי תשובה, הוי הסרת הקטרוג המונע היציאה מעפר ארץ העמים, רק ע"י מהלך הענש שבו סר החטא. ואז נפתח פתח היציאה בביטול ופיוס הקטרוג. החטא שקטרג ביותר מעת תקופת הגר"א ז"ל היה המינוח שהתחדש אז כידוע, והוא חרבן גמור על עולם האדם. ולפי' בעת התחזקות הקטרוג בהנהגת העלה במחשבה לברא במדה"ד הגיע לשיא דראה שאינו מתקיים. כי כבר כתב הגר"א ב' וסרמן זצ"ל כי הכרוזים בשמים מעבירים לנו ע"י פיהם של שונאינו. והתיקון על מהלך זה הוא דוקא הקצה הב', והוא העמידה בנסיון מקדושי עמנו אז לקבל דין שמים בשתיקה, ולהיעשות בית קיבול להנהגת חכמה זו בעבודת דשתוק כך עלה במחשבה לפני. עבודת הנפש דתקופה ההיא - כדי להתאים עם דרכי ההנהגה - הוא כמו מהלך וגדר ההנהגה שלנו ביחס לפרה אדומה. והוא "גזרה גזרתי וחוקה חקקתי ואין לך רשות להרהר אחריה". והוא השתיק דרך עלה במחשבה לפני הנ"ל. ויעויין בתנחומא ריש נצבים דאין היסורים מכלים אותנו אלא הם מעמידים אותנו שנאמר לנסותך להטיבך באחריתך לכך נאמר אתם נצבים. כי כאשר היסורים באים עליהם נכנעים שנאמר, צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא ע"כ, כאן הוא עבודת כנס"י לעבור שלב זו. ואז הגם שאין זו מלאכה נאה מ"מ היא עוברת עוד שלב במהלך הקימה מן העפר ונעקרת מארץ העמים לשוב לביתה.

ובודאי בהיות המלכיות נמשלות לחיות וכנס"י לאדם (כמראה דניאל) א"כ כל פרישה מן האומות מחייבת זיקה של גילוי אדם בכנס"י. וכן בהיות שבמדה מסוימת היה עקירה מתוך אוה"ע, וחזרה לארה"ק, צריך שיתראה זה כאן. כי לפי מדת הנופל דלעו"ז נעשה הקם בכנס"י.

ענין זה יובן עפ"י ש' הגר"א ז"ל בליקוטיו דאדם נבדל מבע"ח בב' דברים בשכל ובשחוק ע"כ. ושחוק הוא ג"כ סימן אדם. אלא דבמהלך דשחוק יש זלעו"ז

במהלך האדם עצמו מיניה וביה. הלעו"ז הוא רשע שהשעה משחקת לו. שגם זה מיוחד אך לאדם שמשלמים לו שכר עוה"ב בעוה"ז. וא"כ הגם כי נולדו סימני גילוי אדם מ"מ נמצא הציבור תוך נסיון נורא דכל עושה רע נראה טוב בעיני אלקים ובהם הוא חפץ או איה אלקי המשפט. והוא הנסיון האחרון אשר כשנעשה תשובה נזכה לצאת (מלבוש רע הזה בפיתוח הסימני אדם) ונזכה לאז ימלא שחוק פינו ולשונינו רינה.

החפץ

ענני ה' ענני

(מהג"ר יוסף לים זצ"ל)

בברכות דף ו' ע"ב אמר רבי חלבו אמר ר"ה לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' ענני ה' ענני ענני שתרד אש מן השמים, ענני שלא יאמרו מעשה כשפים הוא, ע"כ. כללות מציאות הכשפים הוא מ"ש רז"ל (חולין דף ז' ע"ב) למה נקרא שמן כשפים שמכחישים פמליא של מעלה, ע"כ. היינו דנתנה בתוך הבריאה כח הכחשה על דרכי ההשגחה. והגם דאמרו התם דר' חנינא לא חש לזה ואמר אין עוד מלבדו כתיב ופירש"י וז"ל: אינם מלבדו, כלומר שלא מדעתו, שאם אין גזירה מלפניו אין מריעין לו לאדם, עכ"ל. וא"כ איזה הכחשה יש כאן, הרי יצא כבר הגזרה. רק אי"ז נוהג בכל אדם אלא באדם כר' חנינא וכמו שאמרו ע"ז שם "שאני ר"ח דנפיש זכותיה". דבנפיש זכותיה אז מתנהגים עמו במדה זו דבאמת אין עוד מלבדו, ובאם לא נגזרה עליו גזרה לא יוכלו להזיקו. אמנם אם לא נפיש זכותיה אז אין מדת ההשגחה אליו במדה זו רק בדרך שיתכן הכחשה עליה. וכך הם שיעורי מדותיו ית' להשגית על כל א' כפי ערך המגיע לו. מי בדרך אין עוד מלבדו אשר בעצם השגחתו נראה מראה זו, וכהך דר"ח שלא שלטו כליו כשפים, ומי כדרך שאמיתות זו נסתר מעיניו ומראים לו שיתכן הכחשה על דרכי ההשגחה. והגם דאף בזה גופא אין עוד מלבדו, דהרי זה גופא דנעשה מראה של הכחשה הוא רק משום דכל אשר חפץ ה' עשה (ועיין ברמב"ם